

приминення of diagnostic approach with the valuable criterion providing influences on the successful forming of professional abilities of creative character in the process of heuristic dialogue co-operation.

Ke ywords: diagnostic approach, criteria and indexes, professionally-creative abilities, heuristic dialogue educating.

УДК 371.123:39:371.13:9

Н. В. Сідельник

Інститут педагогічної освіти і освіти
дорослих НАПН України

ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІСТОРІЇ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті проаналізована сутність поняття педагогічна технологія, подається визначення етнокультурної компетентності вчителя історії та охарактеризована структура технології формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя історії у процесі фахової підготовки.

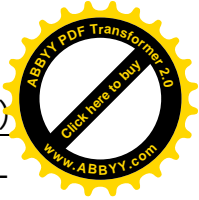
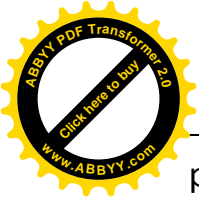
Ключові слова: освітня технологія, педагогічна технологія, навчальна технологія, технологія формування етнокультурної компетентності майбутнього вчителя історії, етнокультурна компетентність.

Постановка проблеми. Проблемами застосування педагогічних навчальних технологій займається дидактика. У сучасній педагогічній літературі й дотепер немає єдиних, вичерпних, уніфікованих визначень понять «освітні технології», «педагогічні технології», «навчальні технології». Дослідники нараховують біля 300 трактувань цих термінів, що різняться не лише за формою, а й за змістом, який у них вкладається.

За означенням ЮНЕСКО технологія навчання – це в загальному розумінні системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Так, П. Підкасистий зазначає, що основою для технологічного розуміння навчання, окрім програмованого навчання, почали інформатика, кібернетика і системний підхід. Процес навчання стали розглядати широко і системно, а головною ідеєю стала ідея відтворення технології навчання [8].

Технологія навчання, як відмічає Т.Н. Ільїна, часто ототожнювалася з використанням технічних засобів навчання і визначалася як «техніка навчання». Н. Талізїна стверджує, що сутність сучасної технології навчання полягає у визначенні найбільш раціональних засобів досягнення поставлених цілей. В. Беспалько визначає технологію як змістовну техніку

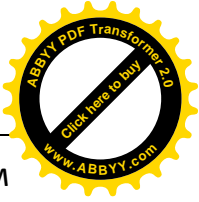
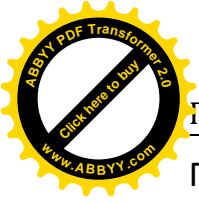

реалізації навчального процесу [2], І. Богданова – як організаційно-змістовну структуру, серцевину, що визначає напрям взаємодії педагога з дитиною або колективом дітей при нескінченній різноманітності підходів і відношень [3].

П. Самойленко – системний спосіб організації навчання, що базується на діяльнісному підході, і включає упорядковану множину дій і операцій, що забезпечують постановку педагогічних цілей, змістовні, інформаційно-предметні і процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння знань, набуття різного виду умінь, формування особистісних якостей тих, хто навчається [7]. Д. Чернілевський розглядає педагогічну технологію як комплексну інтегративну систему, яка включає упорядковану множину операцій і дій, що забезпечують педагогічне ціле визначення, змістовні, інформаційно-предметні і процесуальні аспекти, спрямованні на засвоєння знань, набуття професійних умінь і формування особистісних якостей тих, хто навчається, відповідно до заданих цілей навчання; при цьому технології класифікуються на традиційні і технології активного навчання [11].

С. Гончаренко під педагогічною технологією розуміє системний метод створення, застосування, визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти [4], М. Кларін – системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, що використовуються для досягнення педагогічної мети [5]. Б. Лихачов вважає, що педагогічна технологія – це сукупність психолого-педагогічних настанов, які визначають спеціальний підбір та компонування форм, методів, способів, прийомів, виховних засобів [6]; На думку В. Сластьоніна, а педагогічна технологія – це чітке наукове проектування і точне відтворення педагогічних дій, які гарантують успіх [7]. С. Сисоева визначає педагогічну технологію як «набір процедур, що поновлюють професійну діяльність учителя й гарантують кінцевий запланований результат» [9]. Н. Басова вважає, що педагогічна технологія – це конкретне, науково обґрунтоване, спеціальним чином організоване навчання для досягнення конкретної, реальної мети навчання, виховання та розвитку того, хто навчається [1, с. 69].

Підсумовуючи, зазначимо, що у дослідженнях цих та інших учених педагогічні технології розглядаються на трьох рівнях: загальнопедагогічному (дидактичному та виховному); предметно-методичному (як окрема методика викладання предмета); локальному (як технологія формування понять, нових знань, особистісних якостей).

Педагогічна технологія завжди відповідає на питання, як, яким чином (методами, прийомами, засобами) досягти поставленої педагогічної мети, встановлюючи порядок використання різноманітних моделей навчання. Узагальнюючи сучасні наукові дослідження з питань педагогічної технології (С. Гончаренко, В. Гузєєв, М. Кларін, О. Пєхота, Г. Селевко, С. Сисоєва та ін.), ми розуміємо технологію формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів історії як педагогічну систему упорядкованої множини взаємопов'язаних та взаємообумовлених цілісних елементів, поєднаних спільною метою і спрямованих на становлення етнокультурного спеціаліста, який спроможний здійснювати свою професійну діяльність з урахуванням етнокультурного компонента.

Мета статті – обґрунтувати технології формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. У побудові технології формування етнокультурної компетентності студентів ми виходили з досліджень, у яких було визначено структуру педагогічної технології. Побудована нами технологія передбачає активну теоретичну і практичну етнокультурну діяльність майбутніх педагогів, створення педагогічних умов для самореалізації кожної особистості студента-історика.

Загальна мета технології передбачає формування етнокультурної компетентності студентів протягом їх навчання у педагогічному університеті.

На досягнення єдиної мети спрямований процес формування етнокультурної компетентності, що полягає у взаємодії викладачів та студентів. Він містить три взаємопов'язані між собою етапи: підготовчий, основний та заключний.

Кінцевий результат цього процесу передбачає сформованість у студентів етнокультурної компетентності як інтегрованого утворення єдності особистісного, гносеологічного, діяльнісного компонентів, що забезпечує продуктивну етнокультурну діяльність і творчу реалізацію майбутнього педагога.

Складові центрального елемента технології формування етнокультурної компетентності студентів реалізуються у трьох аспектах: освітньому, виховному та практичному.

Позитивний результат формування етнокультурної компетентності студентів тісно пов'язаний із перспективою, яка полягає в активному сприйманні майбутніми педагогами актуальних проблем сучасного стану етнокультури, у постійній орієнтації у своїй майбутній роботі на загальнолюдські цінності й традиції різних етносів України; у толерантності,

лабільності, корекції поведінки у нестандартних міжетнічних ситуаціях; у наявності глибоких та міцних знань про зміст культури етнічних груп; у володінні достатніми етнокультурними вміннями; у здатності усвідомлювати та оцінювати адекватність власних педагогічних дій та форм поведінки в професійно значущих ситуаціях етнокультурного характеру; у наявності стійкої потреби в самоосвіті; самовихованні та самореалізації.

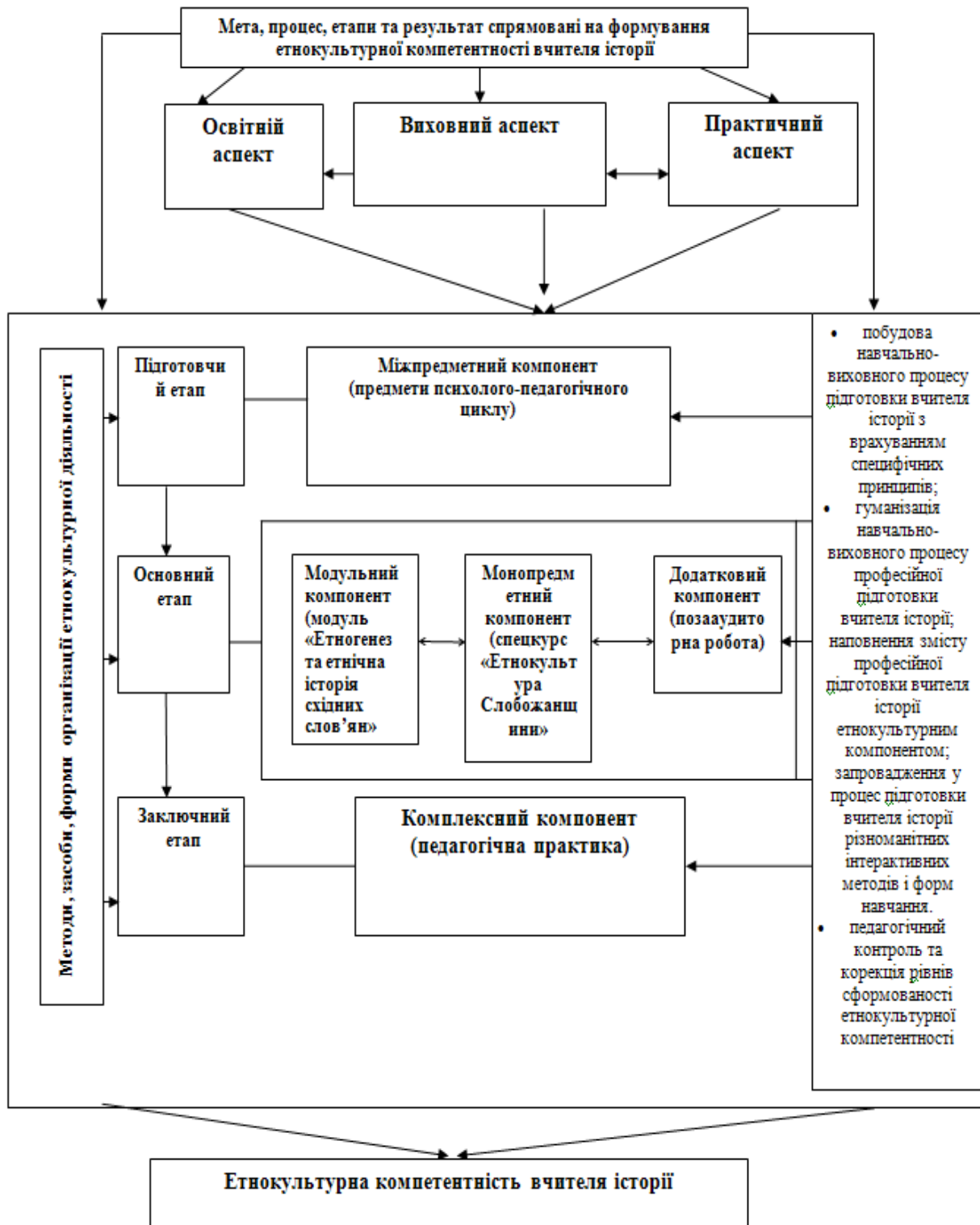
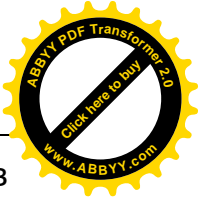
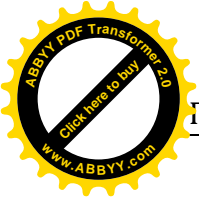

Рис. 1. Технологія формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки

Освітній аспект полягає у теоретичній підготовці майбутніх педагогів з питань етнокультури. Він реалізується у процесі вивчення студентами етнокультурного компонента в циклі дисциплін психолого-педагогічного циклу, та має продовження у модульних темах і спецкурсі, присвяченому питанням етнічної культури конкретного регіону України.

Виховний аспект спрямований на виховання у студентів почуття патріотизму, громадянськості, шанобливого ставлення до людей різних національностей, до їх культурних надбань, на формування у майбутніх педагогів культури міжетнічного спілкування. Цей аспект реалізується у цілеспрямованій виховній роботі зі студентами в умовах педагогічного університету (організація народних свят, фестивалів культури етнічних груп, фольклорних гуртків тощо).

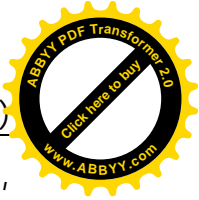
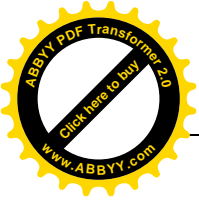
Метою практичного аспекту є передача засвоєних знань дітям та перевірка вмінь організації і проведення етнокультурної роботи під час педагогічної практики.

Виходячи із специфіки навчально-виховного процесу в педагогічному університеті, його організацію уможливають нормативне та методичне забезпечення, засоби, форми, методи етнокультурної роботи.

Нормативне та методичне забезпечення надає чітку організаційну та функціональну спрямованість процесу формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів історії. Воно спирається на сучасні наукові досягнення з питань етнокультури і основні нормативні документи України.

Серед засобів, які забезпечують етнокультурну роботу в педагогічному університеті, виокремлюють, перш за все, культурні надбання: традиції, звичаї, обряди, фольклор та інші. Поряд з цим застосовується різноманітна наочність та технічні засоби навчання (відеофільми, кінофільми та інші).

Ефективними методами формування етнокультурної компетентності студентів у педагогічному університеті, на наш погляд, є інтерактивні методи навчання. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання ролевих ігор, спільне вирішення навчальних та професійних ситуацій, проблем на основі аналізу та оцінки. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь студентів, виробленню цінностей, створенню на заняттях атмосфери співробітництва.

Серед розмаїття форм організації навчання та виховання студентів, розглянутих у працях І. Лернера, М. Махмутова, Н. Нікандрова, Є. Петрова, В. Лозової та інших, у розробленій нами технології формування етнокультурної компетентності студентів педагогічного університету мають місце як традиційні форми організації навчальної-пізнавальної діяльності (лекції, семінари, практичні заняття, конференції, екскурсії, залік, консультації, дидактичні ігри, самостійна робота, курсові проекти, наукові гуртки), так і специфічні (засідання «круглого столу», робота з фондами краєзнавчих музеїв та інші).

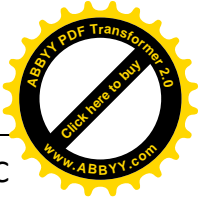
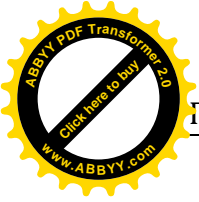
Позитивна результативність процесу формування етнокультурної компетентності майбутніх учителів історії у процесі фахової підготовки досягається за рахунок педагогічної взаємодії між викладачами та студентами.

Постійний контроль та критерії оцінки взаємної діяльності викладачів та студентів виконують як загальну оцінну функцію, що виявляє позитивне зростання, перехід на нові етапи експериментальної роботи, так і корекцію проміжних відхилень, часткових та кінцевих результатів відповідно до часткових кінцевих цільових настанов чи завдань.

Висновки. Технологія формування етнокультурної компетентності являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, поступова реалізація яких передбачає творчу самореалізацію майбутнього вчителя історії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басова Н. В. Педагогика и практическая психология / Н. В. Басова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. – 416 с.
2. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Богданова І. М. Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект : [монографія] / І. М. Богданова. – Одеса : ТЕС, 1999. – 146 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.
5. Кларин М. В. Педагогическая технология / М. В. Кларин. – М. : Знание, 1989 – 312 с.
6. Лихачев Б. Т. Педагогика. Курс лекций: учеб. пособ. для студ. пед. учебн. завед. и слуш. КПК и ФПК – 4-е изд., перераб. и доп. / Б. Т. Лихачев – М.: Юрайт, 1999. – 523 с.
7. Педагогіка вищої школи: [навч. посіб]. / Курлянд З. Н., Хмелюк Р. І., Семенова А. В. та ін. ; за ред. Курлянд. З. Н.
8. Педагогіка : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и пед. колледжем / Под ред. П. И. Пидкасистого. – М. : Педагогическое общество России, 1998. – 640 с.
9. Педагогічні технології в неперервній професійній освіті / під ред. С. О. Сисоєвої –К. : ВІПОЛ, 2001. – 503 с.
10. Самойленко П. И. Системно-деятельностный подход к разработке и внедрению обобщенных технологий обучения. //Среднее профессиональное образование, 1998. – № 3. – С.25–38.
11. Чернишевський Д. В. Технология обучения в высшей школе : учеб. издание. / под ред. Д. В. Чернилевского. – М. : Экспедитор, 1996. – 288 с.

12. Янушкевич Ф. Технология обучения в системе высшего образования /Пер. С польського О.В. Довженко. – М.: Віш. Школа, 1986. -136 с.

РЕЗЮМЕ

Н. В. Сидельник. Технология формирования компетентности будущих учителей истории в процессе специальной подготовке.

В статье проанализированная сущность понятия педагогическая технология, подается определение этнокультурной компетентности учителя истории и охарактеризованная структура технологии формирования этнокультурной компетентности будущего учителя истории в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: образовательная технология, педагогическая технология, учебная технология, технология формирования этнокультурной компетентности будущего учителя истории, этнокультурная компетентность.

SUMMARY

N. Sidelnik. Technology of forming ethic cultural competence of history teacher's in the process of professional preparation.

In the article the analysed essence of concept pedagogical technology, determination of etnocultural competence of teacher of history and described structure of technology of forming of etnocultural competence of future teacher of history are given in the process of professional preparation.

Key words: educational technology, pedagogical technology, educational technology, technology of forming of etnocultural competence of future teacher of history, etnocultural competence.

УДК 37.036+378.14

А. М. Уварова

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ТВОРЧА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ МАЙСТЕРНІСТЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОЗПОВІДІ

У статті розглядається сутність поняття «самореалізація», «творча самореалізація», зосереджена увага на основних аспектах самозростання пізнавально-творчих якостей студентів у процесі оволодіння ними професійною розповіддю. Зазначається важливість використання евристичного навчання у самореалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя.

Ключові слова: самореалізація, майстерність, професійна підготовка, педагогічна розповідь, інноваційні технології, самостійна робота, евристичне навчання, творчий потенціал, особистість.

Постановка проблеми. Не зважаючи на існування значного кола праць, присвячених різним аспектам розвитку й особистісного становлення людини, проблема самореалізації молоді в різних видах творчої діяльності, зокрема в процесі професійної підготовки, виявлення педагогічних умов її забезпечення ще недостатньо вивчена. Це пов'язано з